

НАГЛЯД ТА УПРАВЛІННЯ КОНФІСКОВАНИМИ АКТИВАМИ ТА НАДХОДЖЕННЯ ВІД НИХ

Крамар Р. І.

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівського університету бізнесу та права
м. Львів, Україна*

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів в Україні було створено у період коли арештовані у кримінальних провадженнях активи вартістю в сотні тисяч гривень по усій країні або залишались у володінні власника із заборonoю його відчуження, або було вилучене у нього [1, с. 80]. Однак обидві ці ситуації негативно впливають на вартість або капіталізацію та/або інвестиційну привабливість таких активів [2]. Під час вилучення арештованого майна у власника жоден державний орган не має права активно діяти з ним, а може лише утримувати його. Однак, як зазначає О. Любенченко правоохоронні органи часто не мають коштів для зберігання арештованого майна [3, с. 81].

Тому цей вид арешту – це, по суті, арешт та фіксація майна, що перебуває в обігу, що неминуче призведе до знецінення майна. Ця девальвація має негативний вплив на всіх-будь то власник, у разі повернення знеціненого майна після зняття арешту, або держава-у разі повернення знеціненого майна через конфіскацію або спеціальну конфіскацію [4, с. 47].

Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону про АРМА управління активами – це діяльність по збереженню активів, вилучених у кримінальному провадженні, та їх економічної вартості, або продажу таких активів або передачі їх в управління, а також реалізація майна, конфіскованого у кримінальному провадженні [5].

Закон про АРМА передбачає, що «Національне агентство здійснює управління майном, на яке накладено арешт у кримінальному провадженні, в тому числі як спосіб забезпечення позову – виключно щодо позову, пред'явленого для захисту інтересів держави, із встановленням заборони розпоряджатися або використовувати такі активи, вартість яких становить або перевищує двісті розмірів мінімальної заробітної плати, яка встановлена на 1 січня відповідного року, і які можуть бути визнані речовими доказами у кримінальному провадженні» [5].

Рішення про передання активів в управління АРМА не приймається Національним агентством самостійно, тобто АРМА не наділено дискреційними повноваженнями вирішувати долю активів. З позиції П. Морано відкриття процедури управління можливе лише на підставі рішення суду у кримінальному процесі, або згоди самого власника майна [6, с. 11].

Тому наявність чіткої причини управління активами є підставою для відкриття процедури управління, яка називається «спеціалізоване строкове речове право на майно, аналогічне іншим майновим правам на чуже майно, встановлених цивільним законодавством» [6, с. 23].

Незважаючи на те, що підставою ініціювання передачі активів в управління Національного агентства, що здійснюється на підставі ухвали суду, слідчого судді, чи згоди власника майна (ст. 19 Закону про АРМА), менеджмент конфіскованих активів не є заходом кримінально-процесуального змісту, а підприємницьким процесом. Альтернативними та більш подібними за формою, змістом та метою є процедура управління та арешту майна в рамках господарського процесу. Відповідно до положень ч. 1 ст. 56 Закону України «Про виконавче провадження» арешт майна боржника використовується для забезпечення реального виконання судового рішення [8]. При цьому, одним із методів управління арештованим майном є реалізація арештованих активів, що здійснюється шляхом проведення електронних торгів або за встановленою ціною [8].

Процедури Національного агентства для моніторингу ефективності управління вилученими активами також є невід'ємною частиною механізму управління активами. Стаття 22 Закону про АРМА передбачає, що Національне агентство періодично, але не рідше одного разу на місяць перевіряє ефективність управління арештованими активами, переданими ним в управління.

Управитель зобов'язаний надати уповноваженим особам Національного агентства доступ до активів прийнятих в управління для проведення контрольних заходів, а також до документів у сфері управління такими активами та їх ефективного використання. У разі виявлення факту неналежного управління активами або спроби незаконного відчуження активів управителем Національне агентство повідомляє про це правоохоронним органам для проведення перевірки і реагування відповідно до законодавства та невідкладно здійснює зміну управителя зазначених активів [5].

Національне агентство самостійно виконує рішення суду про конфіскацію, спеціальну конфіскацію майна та стягнення активів, що перебувають під його управлінням, або які були продані, понад десять тисяч розмірів мінімальних заробітних плат.

У випадку прийняття рішення про відчуження активи передаються Національним агентством юридичній особі, визначеній на конкурсних засадах для реалізації.

Після набрання законної сили рішенням суду про конфіскацію, спеціальну конфіскацію та стягнення майна з доходів держави у кримінальному провадженні державний орган, направляє їх до органів державної виконавчої служби для примусового виконання.

Порядок співпраці між Національним агентством та Міністерством юстиції України у виконанні ухвал суду про конфіскацію, спеціальну конфіскацію та стягнення майна з доходом держави у кримінальних провадженнях визначається спільним наказом цих органів.

Процедури Національного агентства для моніторингу ефективності управління вилученими активами також є невід'ємною частиною механізму управління активами. Стаття 22 Закону про АРМА передбачає, що Національне агентство періодично, але не рідше одного разу на місяць перевіряє ефективність управління арештованими активами, переданими ним в управління.

Управитель зобов'язаний надати уповноваженим особам Національного агентства доступ до активів прийнятих в управління для проведення контрольних заходів, а також до документів у сфері управління такими активами та їх ефективного використання. У разі виявлення факту неналежного управління активами або спроби незаконного відчуження активів управителем Національне агентство повідомляє про це правоохоронним органам для проведення перевірки і реагування відповідно до законодавства та невідкладно здійснює зміну управителя зазначених активів [5].

Використання активів, які були арештовані, але рішення про конфіскацію яких ще не прийнято, призводить до серйозних етичних і фінансових проблем. Основна етична проблема полягає в наступному: якщо прокурорам, суддям, працівникам правоохоронних органів дозволено в будь-який момент скористатися будь-яким автомобілем або іншим засобом пересування, заарештованим на попередньому етапі розслідування, у них може бути відсутнім стимул для роботи над завершенням справи про конфіскацію.

З огляду на складний характер та правовий статус активів, які в майбутньому можуть підпорядковуватися управлінській діяльності АРМА, необхідно сформулювати нормативні акти для визначення методів управління, обмежень та методів, що використовуються АРМА для підвищення ефективності активів. Окрім цього, деталізоване адміністративно-правове законодавство в подальшому дасть потенційним управителям змогу зрозуміти природу ефективності управління та передбачити витрати, які можуть бути понесені під час бізнес-процесу управління арештованими активами.

Попри те, що відчуження активів та майнових прав власника є значним обмеженням його основоположних прав і свобод, гарантії якого встановлені та захищені в Конституції України, позитивним

моментом вбачається наявність елемента публічності процесу реалізації активів, одержаних незаконним шляхом, яка забезпечується низкою заходів.

Література:

1. Ростовська К. В. Проблемні питання взаємодії суб'єктів формування та суб'єктів реалізації державної антикорупційної політики. *Правова позиція*, № 2 (21), 2018. URL: http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/3244/1/ilovepdf_com-80-84.pdf
2. Vorivodina, A. R. (2015). Constitutional and Legal Support of State-Owned Property Management in the Republic of Kazakhstan. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6 (5S3), 188. Retrieved from <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/7761>
3. Lubenchenko O. E. (2020). Organization and Methodological Support of Financial Monitoring in an Auditing Firm: New Requirements. *Statistics of Ukraine*, 90(4), 81-91. [https://doi.org/10.31767/su.4\(91\)2020.04.09](https://doi.org/10.31767/su.4(91)2020.04.09)
4. J. Dombrow and G. K. Turnbull, "Trends in real estate research, 1988–2001: what's hot and what's not," *The Journal of Real Estate Finance and Economics*, vol. 29, no. 1, pp. 47–70, 2004.
5. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 року № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 1. Ст. 2.
6. P. Morano, F. Tajani, and M. Locurcio, "Multicriteria analysis and genetic algorithms for mass appraisals in the Italian property market," *International Journal of Housing Markets and Analysis*, vol. 11, no. 2, 2018.
7. A practical anti-corruption guide for businesses in Singapore / Corrupt Practices Investigation Bureau Lengkok Bahru, Singapore 2017. 52 p.
8. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>